ئەمریکا و ئەنفال

نووسینی: سەمانسا پاوەر
وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: بەختیار کەریم

بەشی چوارەم

"لە هەندێک جێگا عێراقییەکان، گوندەکانیان بەشێوەک وێران دەکرد کە هەموو ئاساوەرارێکی بوونیان تێدا دەسرییەوە، ئەو گوندانەی لە سەرەتای شارستانییەتەوە بنیاتنرابوون وا دەردەکەوتن کە هەرگیز نەبووبن. تەنانەت باخچە و گۆڕستانەکانیشیان هەپروون بە هەپروون دەکرد."

سەمانسا پاوەر لەم کتێبەدا

هاوڕێیەک لەودیو چیاکانەوە

پیتەر گالبرێس لە کۆنگرێسەوە سەرنجی پێشهاتەکانی کەنداوی دەدا، پیتەر ئەندام بوو لە کۆمیتەی پەیوەندییە دەرەکییەکان لە سێنات (ئەنجوومەنی پیران). پیتەر، کوڕی جۆن کینیس گالبرێسە، کە ئابووریناسی هارڤەرد بوو. پیتەر کارمەندێکی ناوازەی واشنگتۆن بوو. لەلایەکەوە، بە لەخۆبوردەیی و ئامادەباشی بۆ گەڕان بە پنتە سامانکەکانی جیهاندا، ڕێزێکی بێپایانی دەستبەرکرد. لەلایەکی دیکەوە، زۆر بەناوبانگ بوو بە دواکەوتن بۆ کۆبوونەوە و بە نارێکپۆشیی، هەروەها بە هەبوونی بینێکی درێژ بۆ نوێنەرایەتیکردنی دۆزەکانی. من لەساڵی 1993دا بۆ یەکەم جار، پێنج ساڵ پاش شاڵاوی ئەنفال، لە واشنگتون لە نانخواردنێکی بەیانیدا کە لەسەر شەرەفی سەرۆک کۆماری تورکیا، تورکۆت ئۆزال، ڕێکخرابوو، پیتەرم بینی. لیستی میوانەکان دیارکراو بوو، لەناویاندا پامێلا هاریمان، جین کیرکپاتریک، هەروەها کۆلن پاوڵ هەبوون. کاتێک پاوڵ گەیشت، پێدەچوو ئاوەکان لەبەردەمیدا دوو کەرت ببن. باڵابەرز، پتەو، ڕێکپۆش و زۆر بروابەخۆ بوو. لە بەراوردێکی ئاشکرادا بوو لەگەڵ پیاوێکی سی و شتێک ساڵی شەکەت، کە درەنگ و پاش ئەوەی میوانەکان خواردنیان تەواو کردبوو

و دەستیان کردبوو بە میوە خواردن و قاوە خواردنەوە، بەپەلە خۆی کرد بە ژوورا. کاتێک گاڵبرێس زانی کە تەنها شوێنێکی بەتاڵ لە مێزی پێشەوەیە، بە لارەلار بەرەو پێشەوەی هۆڵەکە کشا. بەیانییەکی زوو بوو، بەڵام بۆینباخەکەی هێندە شل بوو دەتگوت تازە لە رۆژێکی تاقەپروکێنی کار تەواو بووە. لایەکی کراسەکەی لە پێشەوە نەخرابووە ناو پانتۆڵەکەیەوە. قژە خاوە قاوەییە کاڵەکەی ژاکابوو. جێنراڵ پاوڵ زۆر بەدبینانە نیگای گاڵبرێسی، وەک کارمەندێکی لاوی سێنات دەکرد، پاش ئەوەی لە تەنیشتیەوە دانیشت.

کاتێک بەشی پرسیار و وەڵام دەستی پێکرد، پاش وتەکانی ئۆزاڵ، زۆربەی ئامادەبووە ناسراوەکان زۆر بەرێزەوە پرسیاریان دەربارەی پەیوەندییە ئایندەییەکانی ئەمریکا-تورکیا دەکرد، یان زیادەرۆییانە هاوکارییەکانی تورکیایان بۆ ئەمریکا لەکاتی جەنگی کەنداوی 1991دا بەرزدەنرخاند. گاڵبرێیس خێرا رۆڵی تێکدەری وەرگرت، بە کردنی تاکە پرسیاری هەستیاری ئەو بەیانییە، کاتێک وتی: "ئامانجی پلە یەکی کوردەکان لە باکوری عێراق سەربەخۆییە، خواستی پلە دوویان جۆرێکە لە تەبایی لەگەڵ تورکیادا، دوا شت کە پێی رازیبن، مانەوەیانە وەک بەشێک لە عێراق. بۆچوونی تۆ چیە؟"

بینەرەکان هەناسەیان بۆ ئەو پرسیارە زۆر نادیپلۆماسییە هەڵکێشا. لەراستییدا، گاڵبرێس دەیزانی کە ئۆزال نەنکی کوردە و کەمێک سۆزدارە بۆ کورد. سەرۆک کۆماریی تورکی وەڵامێکی زیندوو و درێژی دایەوە.

دۆزی کورد یەکەم دۆز نەبوو کە بریاردەرانی واشنگتۆن لە گالبرێس تەرە بکات. یەکەم بەشداری گرنگی لە یاسا و فریاگوزارییە مرۆییەکاندا لە ئەمریکا، بریتیبوو لە چاکسازییەکانی مەکگۆڤەرن (McGovern Amendments)، کە لە ساڵی 1979 دایرشت و رێگەی بە حکومەتی ئەمریکی دا کە یارمەتی مرۆیی بنێرێت بۆ کەمبۆدیا، پاش ئەوەی ئەو وڵاتە کەوتە ژێر دەستی ڤێتنامییەکانەوە. ئەگەرچی یاساکە دەرچوو، بەڵام گاڵبرێس زۆر بە توندی رەخنەی لە گۆرانکارییە کۆمیتەییەکان گرت، کە دواجار ئەو یەکەم کەس بوو کە لەو کارە دورخرایەوە لە مانگی 12ی 1979دا. گاڵبرێس هێشتا لە یادیەتی کە: "ئەو کاتە خودی راستەقینەی خۆم بووم، نە خەڵکم سەرسام دەکرد و نە هاورێم دەبردەوە. دەستبەجێ چەپۆکیان لەسەرم ئامادەبوو، من بەو وشکەکەڵەکە نیگەران بووم و بەراستیش تایبەتمەندی سیاسەتی دەرەوە نەبووم. زۆر بەتەنگ لایەنە مرۆییەکەوە دەهاتم، جلوبەرگی شیاوم لەبەرنەدەکرد و قژم بەرێکی دانەدەهێنا." مەکگەڤەرن خۆی گاڵبرێسی هێنایەوە بۆ سەر کارەکەی، ئەم جارە بۆ ئەوەی راستەوخۆ کار بۆ سێناتۆر پێڵ بکات، کە وەک دەڵێن ئەویش وەک گاڵبرێس نیگەرانە بە وشکەکەڵەکەکان، پاش ئەوە زۆری پێنەچوو کە گاڵبرێس کوردی ئاشکراکرد.

بۆ یەکەم جار لە ساڵی 1984دا گاڵبرایس وەک بەشێک لە کۆمیتەی پەیوەندییە دەرەکییەکان سەفەری عێراقی کرد. ئەگەرچی پاشتر بووە سەرەکیترین دۆستی کورد لە واشنگتۆن، ئەویش وەک هەموو ئەوانی تر، رێگەی بەخۆیدا کە چارەسەرەکەی بۆ کێشەی سەدام کاریگەر بێت بە کۆی ئامانجەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا. گاڵبرێس لەگەڵ لێکدانەوەی بەرێوەبەرێتی رێگاندا هاورابوو، کە باڵاترین بەرایی (highest priority) ئەمریکا لە ناوچەکەدا ئەوە بوو کە ئێران جەنگ نەباتەوە، کە لەو کاتەدا لەسەر لێواری بردنەوە بوو. کارمەندە لاوەکەی سێنات گەیشتە عێراق، بەبێ هەبوونی هیچ زانیاریەک دەربارەی کورد و هەبوونی زانیاریەکی کەمیش دەربارەی رۆژهەڵاتی ناوەراست. پیاوی شەرواڵ دەڵبی لەسەر گرد و چیاکان بەدیدەکرد، بەڵام هیچ تێرامانێکی ئەوتۆیان لا بەجێنەهێشت. جیۆپۆلیتیک و بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا کۆی رامانەکانی ئەویان داگیرکردبوو.

لە ساڵی 1987دا گاڵبرێس سەفەری دووەمی بۆ عێراق کرد. ئەم جارە کۆمەڵێک دیمەنی بینی، کە وایان لێکرد دواتر بروا بەو دەنگۆیانە بکات کە عێراق چەکی کیمایی لە دژی کورد بەکارهێناوە. لە بەرامبەر ئەمەدا، ئەوەی جێگەی سەرسامییە، ئەوەیە کە لە کاتێکدا عێراق لە ساڵی 1987دا شاڵاوە دڕندانەکەی فراوانتر کردبوو، چۆن رێگەی بە سەردانی ئەمریکەیەکان دەدا. چونکە عێراق پێشتر هەرگیز سزا نەدرابوو لەسەر تاوانەکانی دژ بە کورد، پێدەچێت رژێمی عێراق دڵنیابووبێت لەوەی کە هیچ باجێک نادات ئەگەر تاوانەکانی ئاشکرابوون.

هاوکات سەدام بە بازرگانیی نهێنیی چەکی ئەمریکا لەگەڵ ئێراندا نیگەران بوو. باڵوێزی عێراق لە ئەمریکا، نزار حەمدون، هیوادار بوو کە بە ڕاخستنی فەرشی سوور بۆ گالبرێس، هاوسەنگیەکە بەلای عێراقدا بشکێتەوە.

لە سەرەتای مانگی نۆی 1987دا گالبرێس بانگهێشتەکەی حەمدونی قبوولکرد. لەگەڵ باڵوێزی ئەمریکی لە عێراق، (هەیوود ڕانکین)، سەردانێکی هەشت ڕۆژی کرد بۆ دۆزینەوەی ڕاستییەکان. هاتوچۆ لەهەر شوێنێکی عێراق بۆ دیپلۆمات یان ڕۆژنامەنووس تەواو سنووردار کرابوو. ئەو دیپلۆماتانەی دەیانخواست لە بەغداد بچنە دەرەوە، دەبوایە چل و هەشت کاژێر پێشتر داوایان پێشکەشی وەزارەتی دەرەوە بکردایە. ئەو کات ئەو کەسانە دڵنیادەبوون لەوەی کە لەکاتی سەفەرەکەیان بۆ دەرەوەی بەغداد چاودێری دەکرێن. ڕۆژنامەنووسە خۆرئاواییەکان بە دەگمەن ڤیزەی چوونە ناو عێراقیان پێدەدرا، ئەگەر ڕەخنەگرانەش بیانووسیایە، دەیانزانی کە ڕێگەیان نادرێت جارێکی دیکە سەردانی عێراق بکەنەوە. بەڵام گەورەترین ڕێگر لەبەردەم کۆکردنەوەی زانیاری سیخوڕیدا ترس بوو، ترس لە ژیانی کەسەکە خۆی و مەترسی خستنە سەر ژیانی عێراقییەکان. ڕانکین زیاتر لە هەر دیپلۆماتێکی دیکەی خۆرئاوایی سەردانی دەرەوەی بەغدادی دەکرد، بەڵام هەرگیز مەترسییەکانی لەیاد نەدەچوو. ڕانکین دەڵێت "کوژران لە بۆسەدا یان کەوتن بەسەر مینێکدا، لە خواستە بەراییەکانی کەس نین. پێموایە تەنها کەسانێکی گەمژەی وەک پیتەر و من ئامادەبووین سەردانی باکور بکەین." تەنانەت کاتێکیش لە دەرەوەی بەغداد بوون، ڕانکین دەڵێت: "دەبوایە وریابین نەبا خواستی زانیاریی پەیداکردن بکەوێتە پێکدادانەوە لەگەڵ خواستی مانەوەی کەسانێکی ئاسایی." چاکسازیەکی یاسای تاوانی عێراقی لەساڵی 1984دا، هەڵواسینی وەک سزا بۆ ئەو کەسانە دیاری دەکرد کە "پەیوەندیی دەکەن" بە بێگانەوە، ئەگەر ئەو پەیوەندییە بووە هۆی "زیان گەیاندن بە پێگەی سەربازیی، سیاسیی یان ئابوریی عێراق." وەک هاوشێوەکانیان لە کەمبۆدیای خەمری ڕۆژ، ئەو عێراقییانەی ڕەخنەگرانە لە ڕژێمیان دەڕوانی بە دەگمەن لە مەرگ ڕزگاریان دەبوو. بێگومان پارانۆیای ڕژێم ئەوەندە گەورەبوو، کە ئەندازیارێکی سیڤیلی بریتانی گرت و ئەشکەنجەدا لەسەر ئەوەی بە ڕێکەوت ببووە هۆی کەوتنی وێنەیەکی سەدام، کاتێک کە پاڵیدابوو بە دیوارێکەوە لەو بینایەی کاری دەکرد. کوردەکان هێند لەلایەن کارمەندەکانی ڕژێمەوە ترسێنرابوون، کە چاوەڕوان نەدەکرا دوو لیکۆڵەرەوەی ئەمریکی زانیارییەکی ئەوتۆیان چنگ بکەوێت. بەڵام توانیان کە وێنایەکی چاویی دەستگیر بکەن.

لە پاش سەردانەکەی پێشووی گالبرێسەوە، ئاماژەی زیاتری وێرانکاری جەنگ لەگەڵ ئێراندا دەرکەوتن، منداڵی شێواو بە تۆپ و دارمەیتی کوژراوەکان کە لە ئاڵای عێراقیەوە پێچرابوون و بەسەر تاکسیە سپی و پرتەقاڵیەکانەوە بوون. بەیداخی ڕەش بەدەم باوە دەشەکانەوە، کە ناوی سەربازە کوژراوەکان و شوێنی کوژرانیانی لەسەر نووسرا بوو. وەک بڵێی بۆ مەبەستی قەرەبووکردنەوە، پەیکەری زیاتری سەدام قووت دەبوونەوە، سەدام وەک جەنەراڵ، وەک بازرگان، وەک عەرەبێکی بەدەوی عەگال بەسەر، وەک سیاسەتمەدارێکی سیگارکێش، بگرە بە پۆشاکی دێرینی کوردییەوە وەک کوردێک.

لە 6ی 9ی 1987دا، چەند ڕۆژێک پاش سەردانەکە، گالبرێس و ڕانکین بەغدادیان بەرەو باکور بەجێهێشت. چونکە سێ ساڵ پێشتر سەردانی کردبوو، گالبرێس دەیتوانی بەراوردێک لەنێوان پاش و پێش سەردانەکانیدا بکات. لە ساڵی 1984دا گالبرێس توانی بەبێ ڕێگر هەتا شارۆچکەی شەقڵاوە بچێت. بەڵام ئەم جارە هەمان ئەو بازگە و بنکە سەربازییانەی قەراغ شەقامەکان، کە زۆربەیان چۆڵکرابوون، پڕبوون لە سەربازی توندووتیژ و ڕێگر لە سەردانکەران. پێدەچوو کە زۆرنە حەرامکراوەکان لە ناکاو چالاک کرابن.

پاش ئاژۆشتن بەنێو گێژەڵوکەی خۆڵدا، ئەمریکییەکان گەیشتنە بازگەیەک لە دەرەوەی جەلەولا، دواهەمین شارۆچکەی ئاشکرای عەرەبنشین لەسەر ڕێگاکە بەرەو باکور. جەلەولا پانزە کیلۆمیتر لە سنووری ئێرانەوە دوورە. پێیان وترا کە بۆ دواوە بگەڕێنەوە. بەڵام کاتێک کە مۆڵەتەکەیان پێدان کە لەلایەن جێگری سەرۆک وەزیرانەوە ئیمزا کرابوو، سەربازی خاڵی پشکنینەکە واقی وڕمابوو. لە کۆتایدا پاش کردنی دەرزەنێک تەلەفۆنی پڕ لە ترس و بێسەروبەرە، سەربازە عێراقییەکان ڕێگەیان پێدان بەردەوامی بە سەردانەکەیان بدەن، بەڵام لەژێر چاودێریی چەندین سەربازی پرچەکدا. ئۆتۆمۆبێلێکی سەربازیی پێشڕەوی دەکردن، یەکێک لە

سەربازەکانی ناوی ئارپیجییەکی پێبوو، شەشی دیکەی خودە لەسەر لە پشتەوە و دوانی دیکە لە پێشەوە بوون. لە پشتیانەوە چەند سەربازێکی تر و دۆشکەیەکی دژە فڕۆکە کاروانەکایان تەواو دەکرد.

لە کاتێکدا ڕانکین دەیئاژۆشت، گاڵبرێس ڕێگاکەی لەسەر نەخشەکە دیاری دەکرد. پاش ئەوەی چەند میلێک بەرەو ژوور ڕۆیشتن، ترسی ئەوەیان لێنیشت کە بەرەو ڕێگایەکی هەڵەیان دەبەن. هیچ شتێک، کە لەسەر نەخشەکە هەبوو، لەسەر زەوی دیار نەبوو. بەردەوام لە ئاسۆیان دەڕوانی بۆ دەرکەوتنی گوندێک بەڵام هیچ ئاماژەیەکی ژیان دیار نەبوو. ئەمە بوو بە ڕێسا. گوندی کوردی پاش گوندی کوردی کە لەسەر نەخشەکە وەک پەڵەیەکی بچووک دیاریکرابوون و ڕۆژگارێک لەسەر ڕێگای بەغداد-جەلەولا یان دەربەندیخان یان کەرکوک بۆ سلیمانی بڵند ڕاوەستابوون، هەموویان شوێن بز کرابوون. گاڵبرێس لەیادیەتی کە "لەلای ڕاستی شەقامەکە جگە لە وێرانە هیچی دیکە بەدینەدەکرا، لەلای چەپیش ئەو خانوە چکۆڵانە هەبوون کە ئامادەکرابوون بۆ ڕووخاندن. دیمەنەکە ئێجگار خەمناک بوو." جگە لە چەند گوندێک لە ڕۆخی شەقامەکە هیچی دیکە بەپێوە نەمابوو، ئەم گوندە شەکەتە بێژیانانەش، دیاربوو کە چاوەڕوانی مەرگیان دەکرد، چونکە بیلدۆزەرەکان لەو نزیکانە گرمەیان دەهات. هەندێک جار کۆمەڵێک دارتێلی ڕووت ئاماژەیان بۆ ژیانی ڕابوردوو دەکرد. لە ساڵانی نەوەدەکان ئەم دیمەنانەی بێژیانی و وێرانیی لە بۆسنیا، دەبنە شتێکی باو بۆ ڕۆژنامەنووسان، دیپلۆماتەکان و کارمەندانی ڕێکخراوە مرۆییەکان، بەڵام لەساڵی 1987دا نە گاڵبرێس و نە ڕانکین هیچ "پاکتاوێکی ڕەگەزیی" هاوشێوەی ئەوەیان نەدیبوو کە شایانی بەراورد بێت. لە هەندێک جێگا عێراقییەکان گوندەکانیان بەشێوەک وێران دەکرد کە هەموو ئاساوەرارێکی بوونیان تێدا دەسڕیەوە، ئەو گوندانەی لە سەرەتای شارستانیەتەوە بنیاتنرابوون وا دەردەکەوتن کە هەرگیز نەبووبن. تەنانەت باخچە و گۆڕستانەکانیشیان هەپروون بە هەپروون دەکرد.

تەنها جێگایەک کە دەستکاری نەکرابوو گوندە عەرەبنشینەکان بوون، کە بە تەواوی بەپێوە مابوونەوە، لەگەڵ "شارەکانی سەرکەوتن"، ئۆردوگا زۆرەملێکان یان گێتۆکان، کە تازە بنیاتنرابوون و سەربازە عێراقییەکان بە زۆرەملێ ئەو کوردانەیان تێدا نیشتەجێ دەکردن کە بە تۆپزی ڕاگوێزرابوون. لەو یاداشنامەیەدا کە پاش سەردانەکەی ئامادەی کرد، ڕانکین ئەوها ئاماژەی بۆ (کەلار) دەکرد: "وەک باڵاخانەیەکی نوێی زەبەلاح، شارە هەنگێکی ناشیرین و خواروخێچی لە چیمەنتۆ دروستکراوی چڵکن و خەمهێنەر." لەگەڵ ئاژۆشتنی ئەو ڕۆژە لەسەر شەقامەکان، دوو ئەمریکییەکە بیستوسێ گوند و شارۆچکەی وێرانیان بینی. هەندێکیان تەنها وێرانەیەکی نارێک بوون کە دیواریان بەپێوە نەمابوو. کاتێک زیاتر بەرەو باکور هەڵدەکشان، ئەو بەهرە سروشتییەی پێشوازی لێکردن، شتێکی بەرچاو بوو: دار زەیتون، هەنار و ژاڵەکان. بەڵام ئامادەگی مرۆڤ پشتگوێ خراو بوو، تاکە یەک شوانیشیان بەدینەکرد.

درندەیی جەنگی عێراق-ئێران و دیداری (یان نادیاریی) گوندی کوردی کاریگەرییەکی قووڵیان لەسەر گاڵبرێس دانا. بەڵام توندووتیژی و کینەی جیاواز، لەنێوان عێراقییەکان، کوردەکان و ئێرانییەکان، لە مێشکیدا تێکەڵ بەیەک دەبوون. شتێک کە وەک گوندە خاپورەکانی کوردان لە یادەوەریدا جێگیر بوو، دیمەنەکانی باشوری بەسرە بوون، کە ڕۆژگارێک یەکێک بوو لە شکۆدارترین شارەکانی عێراق. لە نەخۆشخانەی کۆماریی پەرپووتی بەسرە، کە هەندێک لە چەرچەفەکان خوێناوی بوون و پشیلە و مێشوولە بەناو قاوشەکاندا پیاسەیان دەکرد، لاشەی مردوو بە بەردەوامی هاتوچۆیان پێدەکرا. یاداشتنامەکەی ڕانکین ئەمەی تیا نووسراوە: "زۆربەی نەخۆشەکان بێجووڵە و مەرگبار بوون، هەندێک وەک ژمارە و فاکت باسی لەدەستدانی ژن، منداڵ و نەنکیان دەکرد، وەک ئەوەی شتێکی چاوەڕوانکراوی ڕۆژانە بن." پەلاماری ئێران بۆ سەر بەسرە لە مانگی یەکی 1987دا دەستی پێکرد. ئەو کاتەی لە مانگی شەشدا پێکدادان لەسەر ئەو شارە بەشێوەیەکی نەخوازراو بە ئاستەنگ گەیشتبوو، ڕاڤەکاران پێشبینی ئەوەیان دەکرد کە 40.000 ئێرانی و 25.000 عێراقی کوژرابن، کە ئەو پێکدادانەی دەکردە خوێناویترین پێکدادان لە خوێناویترین جەنگدا لەپاش جەنگی دووەمی جیهانییەوە.

جەنگی نێوان عێراق و ئێران لە درندەیی و بێمانابییەکەیدا هاوشێوەیی سەرسوڕهێنەری هەبوو لەگەڵ جەنگی دووەمی جیهانیدا، بەرەکانی جەنگ بۆ چەندین ساڵ نەگۆڕ بوون، هەروەها لە جەنگێکی درندانەی سەنگەردا، شەپۆل پاش شەپۆلی سەربازەکانی ئێران دەچوونە سەر سەنگەرەکان تا نەوەیەک لە کوڕ و پیاوی ئێرانی لەناوچوو. ئایەتوڵاکان هانی شەهیدبوونیان دەدا، کە ئەمەش پزشێکی لەباری ڕۆحی بوو بۆ داپۆشینی ئەو کوشتارە بێمانا و ئەو ئامانجە بەتاڵە. بەشێوەیەکی ئاشکرا منداڵی ئێرانییان بەکاردەهێنا بۆ تەقاندنەوەی مین، بەکۆمەڵ بەناو کێڵگە و زەمینە بێخاوەنەکاندا دەبران. ئامۆژگاریی دەکران کە کلیلی لاستیک لەمل بکەن بۆ کردنەوەی دەرگاکانی بەهەشت. زۆر جار منداڵەکان بەبێ هیچ ڕاهێنانێک دەنێردران بۆ بەردەم لوولەی تفەنگەکانی دوژمن. لەم ناوکۆییەدا، خاپوورکردنی گوندە کوردییەکان، ڕاگواستنی کوردی سیڤیل و دەرئەنجامەکانی حەرامکردنی ژیان لە دێهاتی کوردییدا بەشێوەیەکی زەق دەرنەدەکەوت.

ئەگەرچی گاڵبرێس لە قوربانییەکانی جەنگی خوێناوی عێراق-ئێران و بەردەوامی وێرانکاری گوندە کوردییەکان تێگەیشتبوو، بەڵام بەشی خۆی لە ڕاپۆرتەکەی ساڵی 1987ی تەرخان کردبوو بۆ جەنگەکە، شانزە لاپەڕە لە چلونۆ، تایبەت بوو بە بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە عێراق. ڕاپۆرتەکە بەناوی "جەنگ لە کەنداوی فارس: ئەمریکا پاڵپشتی لایەنێک دەکات"، جەغتی لەوە دەکردەوە کە وێڕای درندەیی حکومەتی بەغداد، ئەمریکا ناتوانێت ڕێگە بدات کە عێراق لەو جەنگدا بدۆڕێت.

گاڵبرێس پێشنیاری ئەوەی کردبوو کە ئەمریکا ئابلۆقەی ئابوری بخاتە سەر ئێران و لە ڕێگای نەتەوە یەکگرتووەکانەوە هەوڵی کۆتاییهێنان بە جەنگ بدات. داوای ئەوەی نەکردبوو کە سەدام حوسەین سزا بدرێت بۆ تاوانەکانی دژ بە کورد. لەڕاستییدا بە ئەستەم باسی کوردی کردبوو. کاتێکیش کە باسی کردبوو، وەک خەڵێک باس نەدەکران کە شایانی گرنگی پێدان وەک مرۆڤ، بەڵکو وەک کۆمەڵێک کە یاخیبوونەکەیان بۆتە هۆی لاوازترکردنی عێراق لە بەرامبەر ئێراندا. گاڵبرێس نیگەرانی نیشاندا کە "کێشەی کورد پێدەچێت گورزێکی کوشندە بدات لە توانای بەرگریی عێراق. هێزە کوردییەکان زۆر بەهێز بوون و ئێستاش هەڕەشەیەکی سەرەکیی سەربازیین بۆ سەر عێراق لە کۆنترۆڵکردنی ناوچە کوردییەکاندا." ڕاپۆرتەکە ئاماژەیەکی خێرای بەوە دابوو کە گاڵبرێس و ڕانکین بینبوویان، وەک باسکردن لە وێرانکردنی گوندەکان، بەڵام هیچ جۆرە هۆشیارکردنەوەیەکی لەخۆ نەگرتبوو، کە خوێنەر ئاگاداربکاتەوە لە توندی سەرکوتنکردنەکە یان ئەگەری وێرانکاری زیاتر. گاڵبرێس وەک "یاخیبوو"، "بەرهەڵستکار" و "هاوپەیمانی ئێران" ئاماژەی بۆ کورد دەکرد. ئەو ڕاستییەی کە زۆرترین ژمارەی کوردان بێچەک بوون، لەبەراورد لەگەڵ ئەو ژمارە کەمەی چەکداردا، بۆچوونی گاڵبرێسی نەگۆڕی. هەروەها ڕاپۆرتەکە ئاماژەی بۆ ئەو ڕاستییە دووبارەیە دەکرد، کە عێراق مامەڵەی باشتر بوو لەگەڵ کورددا وەک لە دەوڵەتەکانی دیکەی ناوچەکە. نیگەرانیی گەورە ئەوە بوو کە یاخیبوونی کوردەکانی عێراق نزیکەی 150.000 سەربازی عێراقی لە بەرەکانی پێشەوەی جەنگ دوورخستبووەوە. عێراق ڕووبەڕووی جەنگێکی تاقەتپڕوکێن دەبووەوە لە باشور و لە باکورەوە، سەرەڕای کوردەکان کە ئێران پاڵپشتی دەکردن. ئەمەش وەک شتێکی خراپ سەیر دەکرا بۆ وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا.

ماوێتی

مافی کۆپیکردنی ئەم بەرهەمە بۆ ماڵپەڕی دەنگەکان و وەرگێڕ پارێزراوە. بۆ پەیوەندیی:

ماڵپەڕی دەنگەکان:
dangakan@yahoo.ca
goran@dengekan.com
وەرگێڕ:
bakhtyarkarim@hotmail.com